

Kitap Tanıtımı

Mukaddime, 2016, 7(2), 407-409
doi: 10.19059/mukaddime.71713

**Tuz ve Işık: Hz. İsa'nın Dağ Vaazı, Hakan Olgun, İstanbul:
İnsan Yayınları, 2015, 198 sayfa.**

İnsanlığın din tarihinin şekillenmesinde son derece önemli bir konuma sahip olan Hz. İsa, sadece Hıristiyanlık açısından değil İslam ve Yahudilik'in yanında Maniheizm ve diğer birçok dini akım ve senkretik yapı üzerinde etkin bir rol oynamıştır. İsa Mesih'in doğumu olarak kabul edilen miladi tarihin başlangıcında, hem dünyanın süper gücü olan Roma İmparatorluğu'nda ve hem de imparatorluğun küçük bir yerleşimi olan Yahudiye topraklarında genel bir hoşnutsuzluk halinin egemen olduğunu söylemek mümkündür. İşte tam da böyle bir dönemde İsa Mesih, aynı zamanda müntesibi olduğu Yahudi toplumuna, içinde buldukları durumu değiştirmeyi teklif etmiştir. Hz. İsa'nın bu önerisi, Yahudi din adamları tarafından, kendi çıkarlarına ters düşmesi sebebiyle, büyük bir tepki ile karşılaşmıştır. Ancak bir kurtarıcı bekleyişi içerisinde olan Yahudi toplumu tarafından merakla ve ilgiyle karşılanmıştır.

Dinsel reformasyon ve Hıristiyanlıktaki reform hareketleri üzerine yaptığı çalışmalarıyla tanınan Hakan Olgun, tanıttığımız bu çalışmasında Hz. İsa'nın mesajının temelini teşkil eden Dağ Vaazı'nı konu edinmektedir. Hz. İsa'nın Dağ vaazı, diğer İncil metinlerinde de yer almakla birlikte en ayrıntılı şekilde Matta İncili 5-7 bölümlerinde yer almaktadır.

Kitap bir akademisyen tarafından yazılmasına karşın, akademik çalışmalarda sıkça karşılaşılan dil ve anlatım sınırlılıklarını aşmış görünmektedir. Üstelik bunu daha kitabın isminden itibaren hissediyorsunuz. İncil'de sıkça metaforlarına rastladığımız İsa Mesih'in Dağ Vaazı'nı ele alan bu esere *Tuz ve Işık* isminin verilmiş olması son derece etkileyicidir. Ayrıca eserde, akademik çalışmalarda pek aşına olmadığımız başlıkların kullanılması ve kitabın genelinde karşılaştığımız ifade rahatlığı kitabı çok daha akıcı kılmaktadır.

Eserin Önsöz ve Giriş kısmı incelendiğinde Müslüman bir dinler tarihçisinin Hz. İsa'ya yaklaşımını görmek mümkündür. Üstelik Dağ Vaazı ele alınırken apolojik bir kaygı güdülmeden, Batılı araştırmacıların eserleri referans alınmıştır. Eser ilk olarak Hz. İsa dönemindeki Yahudileri mercek altına almaktadır. Çünkü İsa Mesih'in hedef kitlesi Yahudilerdir. Dolayısıyla eser hem o günkü Yahudi

toplumunu ve hem de Yahudi toplumu üzerinde son derece etkili olan Ferisilerin öne sürdüğü din anlayışının toplum üzerindeki yansımalarını analiz etmektedir. Kuşkusuz bu analiz yapılmadan Hz. İsa'nın mesajının ve kullandığı metaforların anlaşılması mümkün değildir. Üstelik yazar bu analizleri yaparken Hz. İsa'nın Ferisiler için kullandığı ifadeleri başlık olarak seçmekte ve bu yolla bir peygamberin misyonunu da açıklıkla ortaya koymaktadır.

Hz. İsa dönemi toplumunu ve bu toplumun din anlayışının analizini yaptıktan sonra yazar, Hz. İsa'nın Dağ Vaazı'nı ele almaktadır. Burada İsa Mesih'in Ferisiler tarafından dayatılan din anlayışına getirdiği eleştiriler ve bu anlayışın yerine ahlak, samimiyet, kötüyü karşı direnmek ve ahiret (göksel krallık) inancının şekillendirdiği bir anlayışı yerleştirmeyi amaçlayan misyonu ele alınmaktadır. Diğer bir ifadeyle, Ferisiler tarafından içi boşaltılan ve katı kuralcılığın hakim olduğu bir din anlayışını eleştiren Hz. İsa, dini kuralların ardındaki amaca ve hikmete dikkat çekmiş ve samimiyet vurgusu yapmıştır. Musa şeriatını kaldırmak veya yok saymak bir yana, bu şeriatı salt kural olmaktan kurtarıp, onun hikmet ve ihlas boyutunu göz ardı etmeden anlaşılmasını ve yaşanmasını telkin etmiştir. Sonuç bölümünde ise Olgun, içerisinde son derece önemli ve çarpıcı bilgiler barındıran Dağ Vaazı'nın tarihsel süreç içerisinde nasıl yorumlandığını, vaazın barındırdığı temel ahlaki ilkelerin ve kullandığı metaforların süreç içerisinde uğradığı yorum tahrifini gözler önüne sermektedir. Sözelimi Dağ Vaazı'nda yer alan gündelik ahlaki davranış kurallarının inzivaya çekilen keşiflere hasredilmesi, bahsi geçen hükümlerin siyasi değil sadece kişisel ve aile içi bir uygulama olarak yorumlanması gibi durumlar genel anlamda Dağ Vaazı'nın ütopyik idealler ve pasifizm olarak algılanmasına sebep olmuştur.

Müellifin çalışması, Dağ Vaazı bağlamında, Hıristiyan ilahiyatındaki birçok tartışma konusunda da bizlere önemli ipuçları sunmaktadır. Sözelimi Musa'nın şeriatına karşı İsa Mesih'in tavrı, Hz. İsa'nın misyonu ve hedef kitlesi, Hıristiyan pasifizmi, samimiyet ve din adamı tavrının eleştirisi gibi farklı konulara rastlamak mümkündür. Bu çalışmasında yazar, Dağ Vaazı'nda en çok vurgulanan Yahudi din alimlerine yani Ferisilere yönelik eleştirileri ele alırken, Hz. İsa dönemi Yahudi toplumunun sosyolojik tahlilini yapmaktadır. Türkçe'de hatırı sayılır sayıda Yahudilik üzerine yazılmış çalışma bulunmasına karşın *Tuz ve Işık* kitabı İsa Mesih'in ifadelerinin perde arkasını, Dağ Vaazı'nın o günkü Yahudi toplumunda nasıl algılandığını, Ferisilerin geliştirdiği din kurallarının toplumda sebep olduğu yıkımı incelemektedir. Yazarın Yahudi toplumuna yönelik yaptığı bu tahliller hem Hz. İsa'nın kullandığı metaforları ve hem de Hz. İsa'nın peygamberlik misyonunu anlamamıza önemli bir katkı sağlamaktadır.

Diğer taraftan yazarın bu yaklaşımı, toplum genelinde ve belki de birçok dinler tarihçisi tarafından yanlış bilinen bir gerçeği de ortaya çıkarmaktadır. Matta'da yer alan "*Sağ yanağınıza bir tokat atana öbür yanağınızı da çevirin*" ifadesi genel olarak Hıristiyan pasifizmi şeklinde yorumlanmıştır. Oysa yazar, İsa Mesih'in gerek Dağ Vaazı'nda ve gerekse İncil'de yer alan diğer söz ve

eylemlerinde pasif olmak bir yana o günkü toplum üzerinde son derece etkin olan Ferisilere meydan okuması, onları en sert ifadelerle yermesi, engerek soyu, ikiyüzlü ve kör kılavuz gibi ifadeleri sıklıkla kullanması, Hıristiyan pasifizmi şeklinde yorumlanan sağ yanına tokat atana sol yanını çevirme eylemiyle çelişkili gibi görünmektedir. Ancak, yazar bu konuyu ele alırken Hz. İsa dönemi sosyal tabakalaşmayı irdelemekte ve ilginç bir sonuca varmaktadır. Hz. İsa'nın yaşadığı dönemde Roma İmparatorluğu'nda toplum sınıf, ırk, cinsiyet, yaş ve statü olarak hiyerarşik bir şekilde tabakalara ayrılmıştır. Bu durum birçok alanda olduğu gibi ceza hukukunda da mevcuttur. Hz. İsa döneminde geçerli olan toplumsal hukuk geleneğine göre, cezalandırılmak için kullanılan elin sağ mı yoksa sol mu olduğu, elin hangi tarafının kullanıldığı toplumsal statüyü ortaya çıkaran sembolik bir anlama sahiptir. Bu durum sağ ya da sol olmak üzere hangi yüze vurulduğu, vuran kişinin sağ ya da sol elini hatta elinin hangi tarafını kullandığını anlamlı kılmaktadır. Üst statüden birisinin alt statüden birisini cezalandırması için sağ elinin arkasıyla onun sağ yanağına vurması gerekmektedir. Sağ yanağına vurulan mağdurun sol yanağını çevirmesi ise önemli bir toplumsal hukuk sorununa yol açmaktadır. Zira sol yanağa vurulabilmesi için vuran kişi ya sol elinin dışını ya da sağ elinin içini kullanmak durumundadır. Yahudi geleneğinde ise, sol el başkasını darb etmek için değil sadece kirli şeylerden arınmak için kullanılmaktadır. Bu durumda sağ yanağa sağ elin içi ile vurulması mümkündür. Fakat bu tarz aynı sosyal statüdeki insanların kendi aralarındaki cezalandırma şeklidir. Diğer bir ifadeyle alt statüdeki bir kişiye sağ elin dışıyla değil içiyle vurmak, statü olarak onunla eşit olduğunu ima etmektir. Dolayısıyla yazara göre; İsa Mesih'in bu ifadesi bir pasifizm olarak değerlendirilemez. Tam aksine statü ve sınıf ayrımını reddeden ve zalime karşı dik duran bir tavrı ortaya koymaktadır (s. 129-137).

Birbirinden oldukça farklı birçok din, inanç ve kültüre etki eden Hz. İsa ile ilgili en temel kaynaklar kuşkusuz mevcut İncil metinleri ve Kur'an ayetleridir. Yazar, Dağ Vaazı'ndaki Hz. İsa'nın öğretilerinin Kur'an'da belirtilen Hz. İsa profili ile paralellik arz ettiğini öne sürmektedir. Üstelik eserdeki analizler hem Hz. İsa dönemi Yahudi toplumunu anlamınıza ve hem de günümüz İslam toplumunu değerlendirmede önemli katkılar sunmaktadır. Gerçekten de, İslam toplumunun yeniden dirilişi için tuzun tazeleyici, ışığın aydınlatıcı etkisine ihtiyaç yok mudur?

Bilal TOPRAK

Arş. Gör., Mardin Artuklu Üniv.

İslami İlimler Fakültesi

Denler Tarihi Anabilim Dalı